

Avdelning
Analysavdelningen
analys@uka.se

Delredovisning 2 av regeringsuppdrag om uppföljning av dimensionering av utbildning på forskarnivå, visstidsanställningar och mobilitet mellan högskolan och andra sektorer

Universitetskanslersämbetet (UKÄ) har i sitt regleringsbrev följande uppdrag:

- Uppföljning av dimensionering av utbildning på forskarnivå
- Uppföljning av visstidsanställningar
- Uppföljning av mobilitet mellan högskolan och andra sektorer

Uppdragen ska enligt regleringsbrevet delredovisas den 1 februari 2022 och 1 februari 2023. En slutredovisning ska ske senast 15 mars 2024. Denna PM utgör den andra, samlade delredovisningen av dessa uppdrag. I likhet med tidigare delredovisning¹ redovisar vi varje uppdrag under en egen rubrik i den efterföljande texten.

¹ Se UKÄ (2022) *Delredovisning av regeringsuppdrag om uppföljning av dimensionering av utbildning på forskarnivå, visstidsanställningar och mobilitet mellan högskolan och andra sektorer*. Diarienummer 111-00065-22.

Uppföljning av dimensionering av utbildning på forskarnivå

UKÄ följer kontinuerligt upp dimensioneringen av utbildning på forskarnivå. Det sker dels genom att årligen ta fram statistik över forskarutbildningen, dels genom att analysera och beskriva förändringar i forskarutbildningen i olika rapporter.

Årlig statistik om utbildning på forskarnivå i rapporter och databas

I den årliga statistiken belyses förändringar av antalet doktorandnybörjare, doktorander och examina på forskarnivå. Variationer i doktorandernas genomströmning och studietid illustreras också. Alla dessa uppgifter kan användas till att beskriva dimensioneringen av forskarutbildningen.

Statistiken presenteras i UKÄ:s databas Högskolan i siffror. Statistiken publiceras även årligen i två rapporter; i ett statistiskt meddelande² och i UKÄ:s årsrapport³.

Statistiken som publicerades 2022 visar att under de senaste 20 åren har doktorandnybörjare varierat mellan 3 000 och 4 000, samtidigt som antalet doktorander har pendlat mellan 17 000 och 20 000. Forskarutbildningens omfattning (antalet nybörjare och doktorander) har därmed inte expanderat i någon större utsträckning, antalet doktorsexamina har däremot ökat med 10 procent. Ökningen av doktorsexamina skedde i inledningen av perioden och är delvis en effekt av forskarutbildningsreformen 1998, som innebar krav på ordnad finansiering för doktoranderna och ledde till ökad genomströmning. Samtidigt ligger andelen utländska doktorandnybörjare kvar på samma höga nivå som de senaste åren, drygt 40 procent.

Rapporter om utbildning på forskarnivå

I den tidigare delredovisningen redogjorde vi för rapporter om dimensionering av forskarutbildningen som publicerats under 2021. En av dessa var *Fokus forskarutbildning, ny kunskap från UKÄ:s temaprojekt*⁴ som är en syntesrapport från temaprojektet Fokus forskarutbildning. I den sammanfattar UKÄ de åtta analyser som genomförts inom temaprojektet och som belyser dimensioneringen av forskarutbildningen ur olika synvinklar. De frågor som vi har behandlat är de svenska studenternas intresse för forskarutbildningen, lärosätenas dimensionering av forskarutbildningen och samhällets behov av forskarutbildade.

UKÄ har under 2022 fortsatt att beskriva dimensioneringen av forskarutbildningen. I rapporten *Högskolans framtida behov av doktorsexaminerade*⁵ avgränsas frågan om dimensioneringen till

² UKÄ och SCB Statistiskt meddelande *Doktorander och examina på forskarnivå 2021*.

³ UKÄ 2022 *Årsrapport om universitet och högskolor 2022*.

⁴ UKÄ 2021 *Fokus forskarutbildning, ny kunskap från UKÄ:s temaprojekt*.

⁵ UKÄ 2022 *Högskolans framtida behov av doktorsexaminerade*.

högskolans behov av forskarutbildade. I rapporten redogörs för om högskolans behov av forskande och undervisande personal med doktorsexamen kommer att vara tillgodosett i framtiden. Genom en prognos görs ett försök till att skapa en uppfattning om hur det framtida behovet av doktorsexaminerade kan tänkas se ut i högskolan. Studien beskriver i två prognosalternativ tillgången på personer med examen på forskarnivå, antalet som det bedöms möjligt för högskolan att rekrytera (rekryteringsbasen) och behovet av doktorsexaminerade i högskolan fram till och med 2035. Under hösten 2022 anordnade UKÄ också ett frukostseminarium om behovet av forskarutbildade i Sverige.

Fortsatt arbete

I en kommande rapport ska UKÄ belysa hur doktorandernas försörjning har förändrats under de senaste 20 åren. Rapporten kommer att publiceras under våren 2023. I rapporten beskrivs hur doktorandernas villkor har förbättrats genom att fler har anställningar. Frågan om den förändrade försörjningen har påverkat dimensioneringen av forskarutbildningen ska tas upp i rapporten.

I en annan rapport ska vi behandla lärosätenas kompetensförsörjning inom vård- och lärarutbildningarna. Det gör vi genom att studera hur försörjningen av disputerade lärare ser ut i dessa utbildningar. Vid många av UKÄ:s dialoger och kontakter med lärosätena har de framfört att det finns brist på disputerade lärare inom hälso- och sjukvårdsutbildningarna samt inom lärarutbildningarna. Vi har även redovisat det i olika rapporter, till exempel nämnde lärosätena det i de intervjuer som UKÄ genomförde med åtta lärosäten⁶ i projektet Fokus forskarutbildning. Nu planerar vi att belysa behovet av disputerade lärare inom vård- och lärarutbildningar genom att bland annat använda uppgifter om antalet doktorsexaminerade och uppgifter om etablering på arbetsmarknaden.

Fler studier som belyser dimensioneringen av forskarutbildningen planeras att genomföras under 2023. I slutrapporteringen i mars 2024 ska de olika studierna som genomförts under 2021–2024 sammanfattas.

⁶ UKÄ 2021 *Röster om forskarutbildningen*.

Uppföljning av visstidsanställningar

UKÄ har tidigare haft i uppdrag att utveckla uppföljningen av tidsbegränsade anställningar⁷ och följer fortsatt kontinuerligt upp hur andelen tidsbegränsade anställningar utvecklas.

Årlig statistik om tidsbegränsade anställningar

UKÄ publicerar årligen statistik som belyser fördelningen av tillsvidare- och tidsbegränsat anställda och hur de tidsbegränsat anställda fördelas på olika tidsbegränsningsgrunder. Sedan 2020 finns indikatorerna Anställningsform och Tidsbegränsat anställda i UKÄ:s databas Högskolan i siffror. Statistiken publiceras även i ett statistiskt meddelande⁸ och i UKÄ:s årsrapport⁹.

I oktober 2021 hade 32 procent av den forskande och undervisande personalen, mätt i individer, en tidsbegränsad anställning. Om man delar upp dem på tidsbegränsningsgrund så ser man att det är cirka 13 procent som har en allmän visstidsanställning enligt 5 § lagen (1982:80) om anställningsskydd (LAS), 2 procent har ett vikariat enligt 5 § LAS och 19 procent räknas till övriga tidsbegränsade anställningar. I den sistnämnda gruppen ingår framför allt anställningar som är tidsbegränsade enligt högskolans särskilda reglering.

Uppdelning av olika typer av tidsbegränsade anställningar

Under 2022 publicerade UKÄ två rapporter som relaterar till uppföljningen av tidsbegränsade anställningar, dels *Karriärvägar och meriteringssystem i högskolan*¹⁰ och dels *Stapling av tidsbegränsade anställningar i högskolan*¹¹. Från rapporten om stapling kunde vi dra slutsatsen att företeelsen att varva olika tidsbegränsade anställningar med varandra inte är ett så utbrett problem och att den fortsatta uppföljningen därför bör ha en bredare ansats.

Många av de tidsbegränsade anställningarna som finns i högskolan är en del av det etablerade meriteringssystemet och andra är en del av högskolans samverkan med det omgivande samhället. Det är viktigt att vi kan separera dessa från andra typer av tidsbegränsade anställningar. Sedan tidigare finns möjligheten att i personalstatistiken särskilja de som har en tidsbegränsad anställning i form av en meriteringsanställning, de som har en allmän visstidsanställning eller vikariat enligt 5 § LAS och de som är adjungerade eller har en position som gästprofessor/lektor. För att ytterligare öka urskiljningsnivån kommer variabeln *Löneform* läggas till i statistiken. Detta kommer göra att vi kan särskilja de tidsbegränsat anställda som endast har tim-, dag- eller veckolön från dem som har

⁷ I UKÄ:s personalstatistik används "tidsbegränsad anställning" istället för "vistidsanställning" och därför använder vi oss av denna benämning fortsättningsvis.

⁸ UKÄ och SCB Statistiskt meddelande *Personal vid universitet och högskolor 2021*.

⁹ UKÄ 2022 *Årsrapport om universitet och högskolor 2022*.

¹⁰ UKÄ 2022 *Karriärvägar och meriteringssystem i högskolan*.

¹¹ UKÄ 2022 *Stapling av tidsbegränsade anställningar i högskolan*.

månadslön. Det ger oss möjlighet att fortsätta utveckla uppföljningen av tidsbegränsade anställningar i högskolan.

För att fortsatt öka relevansen och kvaliteten på personalstatistiken har UKÄ under hösten 2022 bildat ett användarråd med representanter från Vetenskapsrådet, statistikmyndigheten SCB och sex olika lärosäten. Syftet är att förbättra kvaliteten på personalstatistiken i stort, vilket kommer medföra att även statistiken som rör tidsbegränsade anställningar kan förbättras.

Fortsatt arbete

Fokus för det fortsatta arbetet kommer att ligga på att göra en uppföljning av den rapport som UKÄ publicerade 2018¹², där vi följer upp andelen tidsbegränsat anställda. I arbetet planerar vi också att följa utvecklingen av tidsbegränsade anställningar genom att följa kohorter av doktorsexaminerade genom karriären. Vi planerar även att fortsätta utveckla hur olika typer av tidsbegränsade anställningar kan särskiljas från varandra i statistiken.

I och med att anställningsformen allmän visstidsanställning från och med 1 oktober 2022 ersatts med särskild visstidsanställning blir det aktuellt att även följa upp övergången mellan dessa. De nya reglerna innebär framför allt att tiden för övergången från visstidsanställning till tillsvidareanställning förkortas från att tidigare varit två år till att bli ett år.

Vi kan också komma att titta på om formerna av tidsbegränsade anställningar skiljer sig bland personal rekryterad från det egna lärosätet eller rekryterad utifrån, till exempel om anställningar enligt LAS är vanligare i någon av grupperna.

¹² UKÄ 2018 *Tidsbegränsade anställningar bland högskolans forskande och undervisande personal.*

Uppföljning av mobilitet mellan högskolan och andra sektorer

Mobilitet mellan högskolan och det omgivande samhället kan ske i båda riktningarna och på olika sätt. Adjungerad personal från olika delar av samhället kan vara verksamma i högskolan och högskolans forskande och undervisande personal kan vara verksamma i andra sektorer. Dessutom kan högskolan rekrytera forskare från andra sektorer och personal vid högskolan kan lämna högskolan för att arbeta i andra sektorer.

Sedan 2021 publicerar UKÄ årligen statistik om adjungerade forskare¹³ vid svenska lärosäten. När det gäller rörligheten från lärosäten till andra sektorer så underskattade den tidigare metoden som UKÄ använde den faktiska rörligheten. Det fanns därför ett behov av att utveckla metoden för att mäta mobilitet bland forskare vid svenska lärosäten som rekryterats från andra sektorer samt som lämnat högskolan för andra sektorer.

Årlig statistik om adjungerade forskare

Under 2022 har UKÄ publicerat statistik om adjungerade forskare inom den svenska högskolan. En adjungerad forskare är en person som har sin huvudsakliga anställning utanför högskolan och är deltidsanställd vid ett lärosäte. Antalet adjungerade forskare inom högskolan har ökat under perioden 2012–2021. Mellan 2020 och 2021 ökade antalet adjungerade forskare med ungefär 50, till drygt 1 000 adjungerade forskare. De allra flesta adjungerade forskarna är professorer eller lektorer.

Det är fler män än kvinnor som är adjungerade forskare. Andelen kvinnor har dock ökat under de senaste åren och 2021 var andelen kvinnor 37 procent.

Uppgifterna om adjungerade forskare finns grupperat efter kön, anställningskategori, forskningsämnesområde och forskningsämnesgrupp. De finns publicerade i UKÄ:s statistikdatabas Högskolan i siffror.

Utveckling av metod för att mäta mobilitet

Under 2022 har UKÄ arbetat med att utveckla metoden för att mäta mobilitet mellan högskolan och andra sektorer. Arbetet har fokuserats på mobilitet bland forskare vid svenska lärosäten som rekryterats från andra sektorer samt forskare som lämnat högskolan för arbete i andra sektorer.

Utgångspunkten har varit att använda befintliga registeruppgifter hos UKÄ och SCB. Uppgifterna i registret över personal vid universitet och högskolor avser mät månaden oktober varje år. För att avgöra om en person varit mobil mellan högskolan och andra sektorer används inkomstuppgifter. Från och med januari 2019 ska alla arbetsgivare månadsvis redovisa arbetsgivardeklarationer på individnivå (AGI) till Skatteverket, istället för de årliga kontrolluppgifterna (KU).

¹³ Till forskare räknas professorer, lektorer, meriteringsanställda och personer som hör till anställningskategorin annan forskande och undervisande personal och som har en utbildning på forskarnivå.

Genom att använda de månatliga AGI-uppgifterna kan metoden för att mäta mobilitet mellan sektorer utvecklas och förbättras. Med de månatliga AGI-uppgifterna är det möjligt att studera forskarnas inkomster direkt innan och efter att personerna finns med i registret över personal vid universitet och högskolor. Kvaliteten i mobilitetsstatistiken förbättras då både genom att undertäckningen minskar och att aktualiteten förbättras.

Fortsatt arbete

UKÄ kommer under 2023 arbeta vidare med att utveckla metoden för att mäta mobilitet mellan sektorer. I en rapport kommer mobiliteten bland forskare belysas utifrån anställningskategori, kön, forskningsämnesområde och vilken bransch som forskarna arbetat i innan de rekryteras till högskolan alternativt vilken bransch de går till när de lämnar högskolan.